

CENTRA USŁUG SPOŁECZNYCH (zmiana systemowa)

RAPORT

**POLSKA FEDERACJA ZWIĄZKOWA PRACOWNIKÓW
SOCJALNYCH I POMOCY SPOŁECZNEJ**

Polska Federacja Związkowa
Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej

Partnerzy

Wolters Kluwer

LEX Pomoc Społeczna

„Pomagamy Pomagającym”

Autorzy: mgr Anna Dunajska, dr hab. Marcin Boryczko

**Polska Federacja Związkowa Pracowników Socjalnych
i Pomocy Społecznej**

federacja-socjalnych.pl, ifsw.org

Copyright © 2022 r. Wszelkie prawa zastrzeżone.

WSTĘP

W końcu 2021 roku Polska Federacja Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej wysłała do 43 Centrów Usług Społecznych (CUS) kwestionariusz ankiety dotyczącej funkcjonowania nowo powstałych podmiotów. Nie wszystkie zdecydowały się przesłać odpowiedzi, pomimo ich przekazania w ramach trybu dostępu do informacji publicznej. Jedynie 29 centrów odpowiedziało na prośbę o udział w badaniu, co daje jednak 67% pozyskanych danych o funkcjonujących CUS.

Wszystkie pytanе Centra Usług Społecznych biorące udział w badaniu, a było ich 29, powstały w 2021 roku. Piętnaście z nich działa na podstawie programu usług społecznych, trzynaście z nich nie ma takiego programu, jedno Centrum nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

DIAGNOZA

Zgodnie z ustawą o CUS diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych miała być opracowywana przez centrum usług społecznych w okresach pięcioletnich. Centra usług społecznych miały funkcjonować w oparciu o diagnozę potrzeb „wspólnoty samorządowej” przeprowadzonej przez organizatora społeczności lokalnej i organizatora usług społecznych. Na podstawie niniejszych badań można stwierdzić, iż zaledwie 20 Centrów opracowało diagnozę potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych, 8 potwierdziło brak opracowanej diagnozy, nie otrzymano jednej odpowiedzi.

Na pytanie: „Czy przed utworzeniem Centrum, w Państwa gminie tworzona była diagnoza potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych np. w formie badania ankietowego lub innego adresowanego do mieszkańców? Jeśli tak – to kiedy takie badanie było przeprowadzane (w jakich dniach) i jakie były wyniki tego badania, w szczególności – jaki procent mieszkańców brał w nim udział i ilu z nich wyraziło potrzebę powołania CUS? Prosimy o udostępnienie wyników badań.” pozytywnie odpowiedziało 11 potwierdzając rozpoznanie potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych, 17 centrów nie zrobiło takiego rozpoznania, jeden CUS nie udzielił odpowiedzi na to pytanie. Wynik ten pokazuje, że kwestia diagnozowania, tak bardzo eksponowana w ustawie o CUS oraz koncepcji usług społecznych, opierających się przede wszystkim na potrzebach mieszkańców, nie znalazła odpowiedniego odzwierciedlenia w praktyce społecznej centrów. Jak wskazuje się w ustawie, diagnoza ma na celu określenie przewidywanej liczby osób objętych programem, konkretnych usług społecznych, warunków, zasad oraz trybu ich realizacji. Dziwi zatem brak realizacji

takowych działań w przypadku aż 17 centrów, tym bardziej, że jednym z instrumentów finansowania centrów usług był Europejski Fundusz Społecznych (EFS), który charakteryzuje się dość dużą skrupulatnością jeśli chodzi o spełnianie wymagań stawianych przez Komisję Europejską.

ZADANIA Z ZAKRESU USTAWY REALIZOWANE PRZEZ CUS-Y

Interesowała nas także realizacja zadań w Centrach Usług Społecznych. Zgodnie z obowiązującą ustawą, zakres usług które mają być świadczone przez nowo powstałe instytucje określa bardzo szeroko i dość swobodnie. Podstawową wątpliwość jaka się nasuwa dotyczy możliwości realizacji tak szerokiego wachlarza zadań przy jednoczesnym braku nowych źródeł finansowania działalności CUS. Niestety wątpliwość ta znajduje potwierdzenie w danych zebranych przez Polską Federację Związkową Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy (PFZPSiPS), które pokazują, iż mamy jak dotąd do czynienia z reformą wyspowa, która na poziomie realizacji usług doprowadza do ich znaczącego ograniczenia i okrojenia.

Jedno z pytań brzmiało: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” 22 CUSy odpowiedziały pozytywnie na to pytanie, nie padła żadna odpowiedź przecząca, jednakże 7 Centrów pozostawiło to pytanie bez odpowiedzi. Również żadne Centrum nie wymieniło dominującego zadania realizowanego zgodnie z wymienioną wyżej ustawą.

Kolejne pytanie brzmiało: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” I tu także, jak przy poprzednim pytaniu, rozkład odpowiedzi lub ich braku był podobny. Żadne z Centrów także nie wymieniło dominujących zadań przy realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Następnie poruszono kwestię realizacji zadań z zakresu świadczeń opieki zdrowotnej ze finansowanych z środków publicznych. 20 Centrów Usług Społecznych odpowiedziało twierdząco, potwierdzając realizację działania, 2 odpowiedziały przecząco a 7 nie udzieliło odpowiedzi. Tu także Centra nie wskazały dominujących zadań.

Kolejno pytano o realizację zadań z zakresu ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. 15 podmiotów potwierdziło realizację zadań, 7 dało odpowiedź negatywną, a następnych 7 nie udzieliło na to pytanie żadnej odpowiedzi. Nie wskazano żadnych dominujących zadań.

Na zadane pytanie: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” 9 potwierdziło realizowanie zadań dotyczących wyżej wymienionej ustawy, 13 odpowiedziało negatywnie a 7 konsekwentnie nie udzielało takich odpowiedzi. Żadne z Centrów nie wskazało dominujących zadań.

Interesowało nas również to, czy Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Prosiliśmy także by wymieniono 5 dominujących zadań. 19 odpowiedziało pozytywnie, 3 Centra nie realizują takich zadań a 7 pozostawiło pytanie bez odpowiedzi. Centra nie wskazały dominujących zadań w tym zakresie.

„Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” to następne pytanie skierowane do nowo powstałych Centrów. 17 z zapytanych przedstawiło odpowiedź twierdzącą, 5 negatywną a 7 nie udzieliło odpowiedzi. Żadne z Centrów nie wskazało dominujących zadań.

Pytaliśmy dalej o realizację zadań z zakresu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz prosiliśmy o wskazanie dominujących zadań. 11 Centrów potwierdziło realizację, 11 dało odpowiedź negatywną a 7 nie udzieliło żadnej odpowiedzi. I tu również nie otrzymaliśmy odpowiedzi na prośbę wskazania dominujących zadań.

Kolejne pytanie brzmiało: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?”. Odpowiedź pozytywną dało 12 Centrów, 10 negatywną a 7 nie odpowiedziało na to pytanie. I tu także nie otrzymaliśmy odpowiedzi dotyczącej dominujących zadań.

Na zadane pytanie: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” 14 z nich potwierdziło realizację zadań, 8 dało odpowiedź negatywną a 7 nie udzieliło żadnej odpowiedzi. I tu ponownie, tak jak przy powyższych pytaniach, żadne z Centrów nie wskazało dominujących zadań.

Pytaliśmy także o realizację zadań z zakresu ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym i prosiliśmy o wymienienie do 5 dominujących zadań. 8 Centrów odpowiedziało pozytywnie, potwierdzając realizację zadań z wyżej wymienionej ustawy, 14 dało

odpowieź negatywną a 7 nie odpowiedziało na zadane pytanie. Nie wymieniono również realizacji dominujących zadań.

Kolejne pytanie brzmiało: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” 3 Centra dały odpowiedź twierdzącą, 19 potwierdziły brak realizacji zadań z interesującej nas ustawy a 7 nie odpowiedziało. Podobnie jak w poprzednich pytaniach, żadne Centrum nie wskazało realizowanych dominujących zadań.

Jeszcze mniej odpowiedzi twierdzących otrzymaliśmy na pytanie: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” bo jedynie 2 Centra odpowiedziało Tak, 20 zaprzeczyło a 7 nadal nie udzielało odpowiedzi.

Niewiele odpowiedzi twierdzących otrzymaliśmy na pytania: „Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?” - 4 Centra potwierdziły, 18 dało odpowiedź negatywną a 7 dalej nie dawało odpowiedzi.

Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)? 4 Centra dały odpowiedź twierdzącą, 18 negatywną a 7 nie udzieliło odpowiedzi.

Na pytanie o realizację zadań z zakresu ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny 18 Centrów odpowiedziało Tak, 4 odpowiedziało Nie a 7 konsekwentnie nie dało odpowiedzi na pytanie.

Podsumowanie odpowiedzi obrazuje poniższa tabela oraz wykres:

Tabela 1. Realizacja zadań przez CUS zgodnie z założeniami stosownych ustaw.

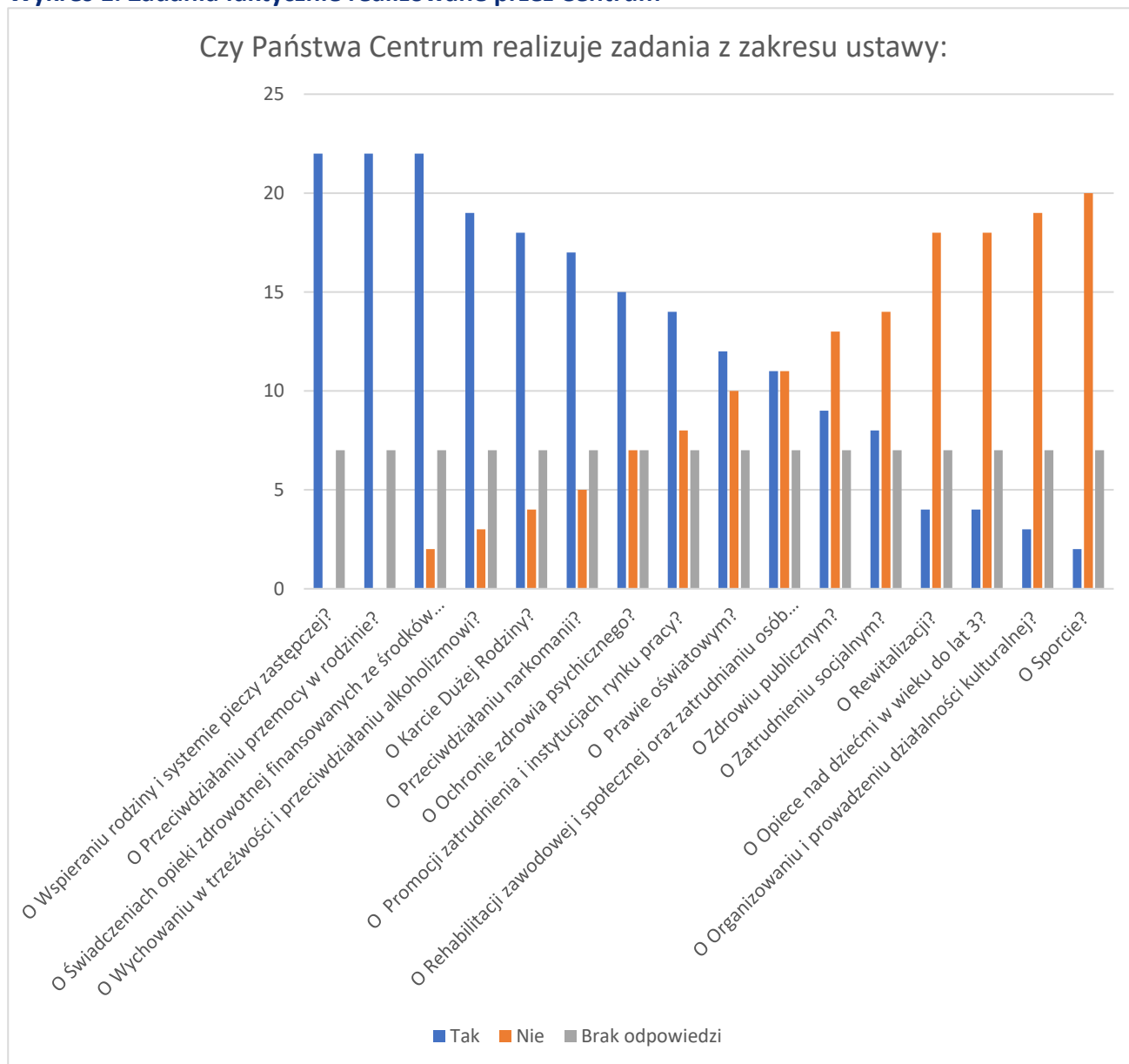
Lp.	Pytania	Tak	Nie	Brak odpowiedzi
1	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	22	0	7
2	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	22	0	7
3	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej	22	2	7

	finansowanych ze środków publicznych? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)			
4	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	15	7	7
5	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	9	13	7
6	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	19	3	7
7	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	17	5	7
8	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	11	11	7
9	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	12	10	7
10	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	14	8	7
11	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym ? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	8	14	7
12	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 25 października	3	19	7

	1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?			
13	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	2	20	7
14	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	4	18	7
15	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	4	18	7
16	Czy Państwa Centrum realizuje zadania z zakresu ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny? Jeśli tak to jakie konkretnie (prosimy wymienić do 5 dominujących zadań)?	18	4	7

Źródło: badania własne

Wykres 1. Zadania faktycznie realizowane przez Centrum

Źródło: badania własne

Na podstawie powyższego zestawienia wyraźnie zaznacza się pewien wzór w zakresie faktycznej realizacji zadań przez CUS, gdzie dominuje realizacja zadań wcześniej realizowanych przez Ośrodki Pomocy Społecznej, t.j.:

- wspieranie rodziny,
- piecza zastępcza,
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- przeciwdziałanie alkoholizmowi,
- Karta Dużej Rodziny,

- przeciwdziałanie narkomanii,
- ochrona zdrowia psychicznego,
- promocja zatrudnienia,
- prawo oświatowe i rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W przypadku pozostałych zadań wymienionych w ustawie, mamy do czynienia z odpowiedziami negatywnymi, które świadczyć mogą o tym, iż takie obszary jak:

- zdrowie publiczne,
- zatrudnienie socjalne,
- rewitalizacja,
- opieka nad dziećmi do lat 3,
- organizowanie działalności kulturalnej
- sport

nie są faktycznie realizowane. Trzeba nadmienić, iż są to zadania które miały faktycznie rozszerzać zakres usług w ramach nowego systemu organizacyjnego.

Dane pokazują, iż faktycznie mamy do czynienia z dość mocno ograniczoną możliwością integrowania usług społecznych na poziomie gminnym. Co prawda ustawa przewiduje, iż to w ramach nowych jednostek dokonywać się ma integracja i koordynacja usług w liczbie 3 z 14 proponowanych, co oznaczać będzie włączenie co najmniej trzech usług do oferty centrum i ograniczoną ich integrację na poziomie lokalnym. Pojawia się pytanie: co z pozostałymi usługami być może również niezbędnymi dla lokalnej społeczności?

Jak pokazują wyniki badania, w przypadku 29 analizowanych centrów, część usług realizowana jest w bardzo ograniczonym zakresie w perspektywie globalnej. Oznaczać to może w przyszłości, iż istnieć będzie sfera usług nie realizowana przez znakomitą większość centrów, co kłóci się z ideą kompleksowej obsługi w „jednym okienku” i spójnego lokalnego systemu usług społecznych. Warunkiem spójności będzie odpowiednia koordynacja, o czym będziemy pisać poniżej, zaś warunkiem kompleksowości będzie ich różnorodność, która będzie trudna do osiągnięcia w przypadku koordynowania co najmniej trzech usług (reszta pozostaje niezrealizowana), co zakłada ustawa o centrach usług socjalnych. W praktyce, jak pokazują wyniki badania, mamy do czynienia z posuniętą do pewnego stopnia wybiórczością jeśli chodzi o realizowanie zakresu usług w ramach danej gminy, a z drugiej strony w perspektywie całościowej widoczna jest tendencja do uszczuplania oferty, gdzie co najmniej 7 zadań realizowanych jest w sposób ograniczony.

PODMIOTY REALIZUJĄCE USŁUGI

Interesowało nas także to, kto w jest wykonawcą usług społecznych realizowanych na podstawie ustawy o realizowaniu usług społecznych przez CUS. Prosiłiśmy o wskazanie wszystkich instytucji z zamieszczonej listy:

Tabela 2. Podmioty realizujące usługi

Urząd Gminy	8
Podmiot wykonujący działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej	5
Jednostka organizacyjna gminy, inna niż CUS	8
Organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wyłoniony na podstawie tej ustawy	10
Podmiot wyłoniony na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych	12
CUS	25

Źródło: badania własne

Wykonawcą usług społecznych najczęściej, bo w 25 przypadkach jest Centrum Usług Społecznych, w 12 przypadkach wskazano na podmiot wyłoniony na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, 10 wskazań było na organizacje pozarządowe, w ośmiu przypadkach wskazano urząd gminy i tyle samo na jednostkę organizacyjną gminy inną niż CUS a w 5 wskazano podmiot wykonujący działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej. Podsumowując, mamy do czynienia z sytuacją, której na 68 wykonawców usług społecznych zaledwie 25 realizowanych jest w ramach CUS. Oznacza to, że zakres podmiotów wykonujących usługi jest w dalszym ciągu dość szeroki, co przekłada się na jakość i skuteczność samej koordynacji usług jak również ich fragmentaryzację. Wyobrazić sobie można sytuację, w której dostępność usług będzie miała charakter, po pierwsze wyspowy, gdzie dane Centrum realizuje zaledwie kilka z listy usług, a po drugie fasadowy, gdzie dostępność usług będzie ograniczona ze względu na braki w zasobach finansowych czy organizacyjnych. Jednej z badanych pracowników opisał taką sytuację: „program CUS jest bardzo ambitny, wprowadza wiele nowych usług, takich jak np.: złota rączka, opiekunka dziecięca dla małych dzieci i dzieci z niepełnosprawnością, terapia małżeńska, grupa wsparcia, wsparcie psychologiczne dla dzieci

i nauczycieli po doświadczeniach z COVID, przewozy taksówką dla seniorów, konsultant snu dla dzieci. Wszystkie te usługi są potrzebne, ale żadna z nich jeszcze nie zaczęła działać”. Trudno zakładać, że w każdej gminie, w której funkcjonuje CUS będą możliwe do zrealizowania tak rozmaite indywidualne ścieżki usługowe jak sport, promocja zatrudnienia czy praca socjalna.

Niestety powstaje pewne ryzyko, o którym pisał Ryszard Szarfenberg w raporcie *Centra usług społecznych – czy poprawią dostęp do usług społecznych i ich jakość?*, gdzie wskazuje na „ryzyko fragmentacji wprowadzonej tylnymi drzwiami”¹, polegającej na zlecaniu wykonywania usług tzw. podwykonawcom w trybie projektowym, co wraz z fragmentacją usług przyczyniać się może do ich nietrwałości ze względu na tymczasowy charakter ich funkcjonowania: efekt działalności w ramach projektów (organizacje pożytku publicznego) oraz przetargów publicznych (jednostki wyłonione na podstawie Prawa o Zamówieniach Publicznych). Na te dwie ostatnie formuły działania wskazało aż 22 razy. Zarówno formuła przetargowa jak również projektowych charakter działalności organizacji pozarządowych sprzyjają fragmentaryczności i nietrwałości struktury i dostępności usług. Problem sprowadza się do pogodzenia faktu szeroko stosowanego zlecania usług podmiotom spoza CUS (głównie w trybie projektowym i w oparciu o przetargi publiczne) z zadaniem podstawowym jakie ustawa przewiduje w odniesieniu do CUS, czyli integrowania usług społecznych na poziomie gminy. Jeden z badanych pracowników określił tę sytuację bardzo dobitnie: „Zmieniła się tylko nazwa. Inni klienci, którzy z założenia CUS mieli do nas trafić nie przyjdą, nie mają po co. Korzyści z powstania CUS czerpią jedynie organizacje pozarządowe, które czerpią korzyści finansowe, poprawi im się budżet. Zresztą na co można liczyć, jeśli jedną z usług będzie skierowanie klienta do...biblioteki?”

USYTUOWANIE NOWYCH JEDNOSTEK CUS

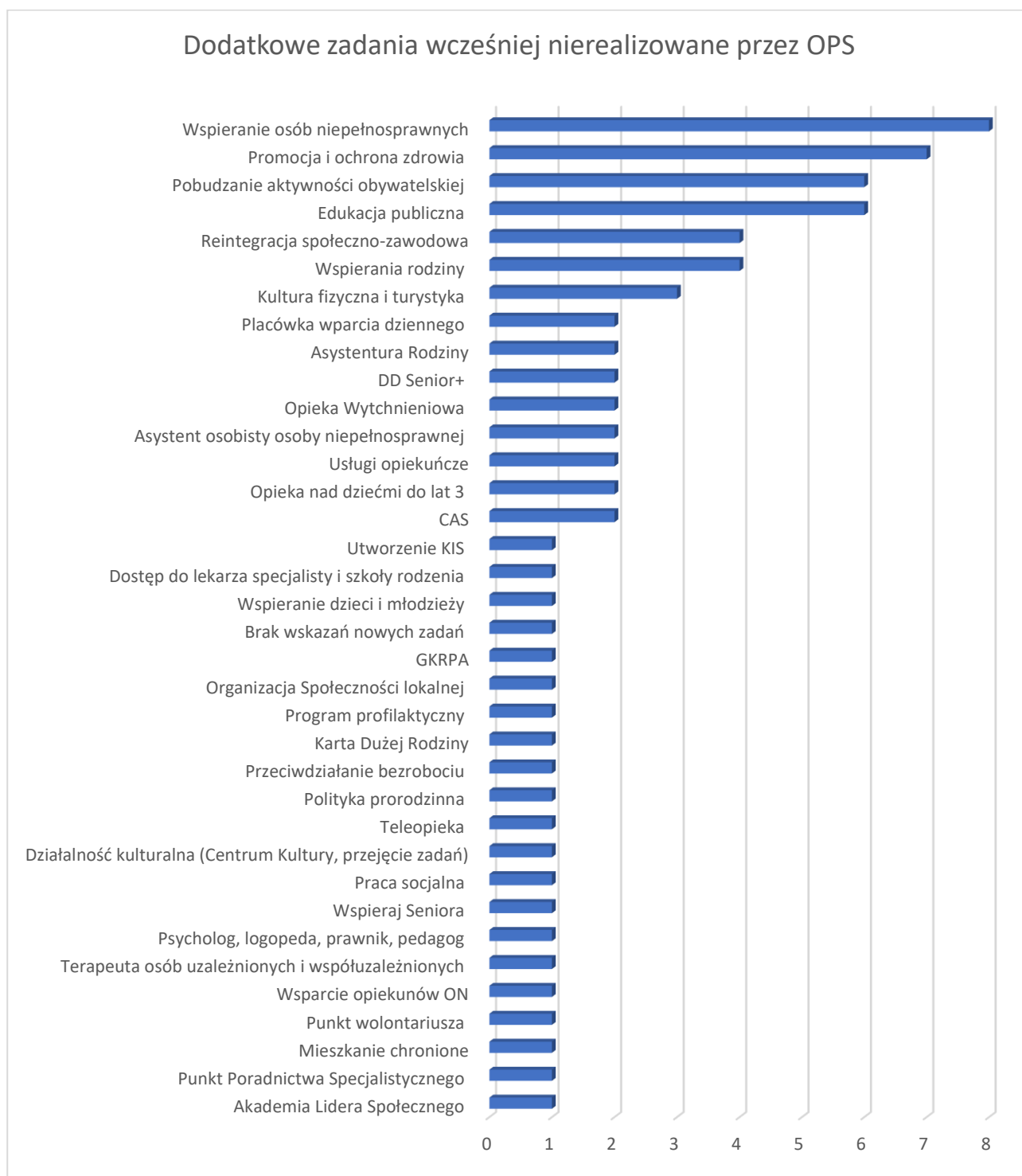
Na pytanie: „Czy Państwa Centrum działa dla jednej gminy, czy dla co najmniej dwóch gmin?” wszystkie Centra potwierdziły działanie na rzecz jednej gminy, co wskazuje na faktyczne umiejscowienie Centrów w ramach jednej gminy. Żadne z Centrów nie zostało utworzone przez nową jednostkę organizacyjną odrębną od funkcjonującego już w danej gminie Ośrodka Pomocy Społecznej - wszystkie (29) Centra Usług Społecznych powstały w wyniku przekształcenia funkcjonującego już w gminie Ośrodka Pomocy Społecznej.

¹ R. Szarfenberg, *Centra usług społecznych – czy poprawią dostęp do usług społecznych i ich jakość?*, Fundacja im. Batorego, Warszawa 2021, s. 10.

NOWE ZADANIA REALIZOWANE PRZEZ CUS

Poprosiliśmy również Centra, które zostały utworzone przez przekształcenie funkcjonującego w gminie Ośrodka Pomocy Społecznej, by wymienili jakie konkretnie zadania (usługi), nierealizowane dotychczas przez ośrodek pomocy społecznej, z co najmniej 2 zakresów, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy o CUS obecnie realizują. Poniżej przedstawiamy odpowiedzi:

Wykres 2. Zadania dodatkowe wcześniej nierealizowane przez OPS

Źródło: badania własne

Odpowiedzi na powyższe pytanie są rozproszone i trudno ocenić dominującą tendencję przy organizacji nowych Centrów. Przodują (jednakże przy nielicznych wskazaniach): wspieranie osób niepełnosprawnych 8, promocja i ochrona zdrowia 7, edukacja publiczna 6, pobudzanie aktywności obywatelskiej 5. Zgodnie z intencją ustawodawcy, który określił zakres usług realizowanych w ramach Centrów znacznie szerzej niż sfera aktywności pracowników socjalnych i innych zawodów pomocowych, mamy tu do czynienia z uzupełnieniem zadań dotychczas realizowanych przez Ośrodki Pomocy Społecznej o następujące sfery: wspieranie osób niepełnosprawnych, promocja i ochrona zdrowia, edukacja publiczna, pobudzanie aktywności obywatelskiej, reintegracja społeczno-zawodowa, kultura fizyczna i turystyka etc. Można odnieść wrażenie, że mamy to do czynienia z faktycznym powielaniem zadań uprzednio realizowanych w ramach działalności OPS-ów. Czy nie obejmowano do tej pory wsparciem osób niepełnosprawnych, nie wspierano rodziny i nie aktywizowano zawodowo klientów (np. w ramach kontraktów socjalnych) w ramach działalności OPS-ów? Z drugiej zaś strony trudno wyobrazić sobie skuteczne realizowanie zadań przez byłe OPS-y w zakresie edukacji publicznej, kultury fizycznej czy pobudzania aktywności obywatelskiej. Rodzi się również pytanie, czy jednostki organizacyjne działające na podstawie innych ustaw i prowadzone przez inny poziom samorządu terytorialnego czy nawet resortu administracji publicznej nie będą dublować zadań realizowanych równocześnie przez CUS-y. Ponadto ów szeroki wachlarz usług społecznych może potencjalnie komplikować możliwość ich realizacji poprzez ich fragmentaryzację oraz wyspowość będą efektem m.in. faktu, iż zakres działalności danego CUS ograniczać się będzie do jednej konkretnej gminy.

Ponieważ istotnym zadaniem w Centrum jest organizowanie społeczności lokalnej zapytaliśmy czy Centrum opracowało już plan dla tego ważnego zadania, prosiliśmy także o przesłanie jego kopii. Jedynie 2 Centra opracowały taki plan, jednakże nie dostały jego kopii, 23 jeszcze planu nie wykonało a 4 Centra nie udzieliły żadnej odpowiedzi. Niestety w kwestii organizacyjnej nowej struktury mamy do czynienia z pewnym chaosem instytucjonalnym, gdzie nowo powołane instytucje, można powiedzieć ad hoc, działają w oparciu o „stary” model wywodzący się z funkcjonowania OPS-ów. Dobrym świadectwem powyższego zjawiska jest wypowiedź jednego z badanych pracowników CUS: „Zacząłem dziś pracę. W końcu. I jestem w szoku bo nikt nie udzielił mi informacji co i jak mam robić. Usiadłem, dali mi do zapoznania plan wdrożenia CUS oraz strategię rozwiązywania problemów społecznych. Nic więcej”.

W niektórych przypadkach w nowopowstałych CUS-ach nie zorganizowano rozdziału pracy socjalnej od świadczeń (zbyt mało personelu). Jak opisał sytuację jeden z badanych pracowników:

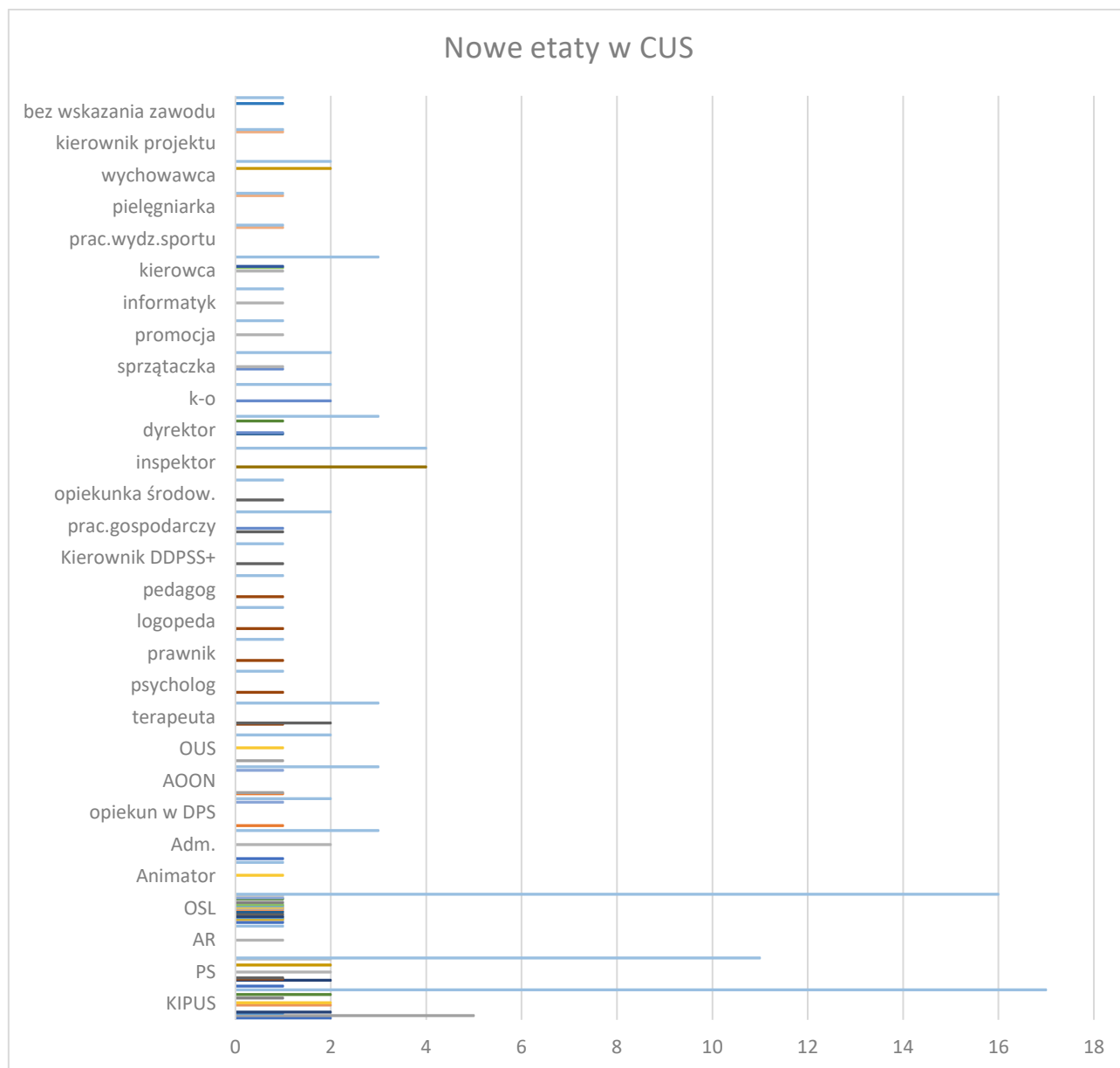
„Uważam, że po przekształceniu, pomoc społeczna zeszła na dalszy plan natomiast był nacisk i łapanie klientów do fizjoterapii, świetlicy środowiskowej czy usług „złotej rączki” bo pieniądze trzeba było wydać”. Sytuacje wyżej opisane są konsekwencją m.in. niewłaściwej organizacji oraz działania bez planu organizowania społeczności lokalnej.

STRUKTURA ZATRUDNIENIA W NOWYCH JEDNOSTKACH

Pytaliśmy badanych pracowników CUS-ów o nowo powstałe miejsca pracy, dotychczas nie funkcjonujące w ramach OPS-ów. Prosimy również o wskazanie stanowisk pracy, na których nastąpiło zatrudnienie nowych pracowników wraz z przyporządkowaną liczbą nowozatrudnionych na tych stanowiskach pracy.

				AR	OSL	Animator	Adm.	opiekun w DPS	AOON	OUS	terapeuta	psycholog	prawnik	logo-peda	pedagog	Kierownik DDPS S+	prac. gospodarczy	opiekunka środow.	inspektor	dyrektor	k-o	sprzączka	promocja	informatyk	kierowca	prac. wydz. sportu	pielęgniarka	wychowawca	kierownik projektu	bez wskazanizawodu
Suma zatrudnionych osób	88	17	11	1	1	1	3	2	3	2	3	1	1	1	1	1	2	1	4	3	2	2	1	1	3	1	1	2	1	1
KIPUS				koordynator indywidualnych planów usług społecznych																										
PS				Pracownik socjalny																										
AR				Asystent rodziny																										
OSL				Organizator społeczności lokalnej																										
Adm.				Administracja																										
AOON				Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej																										
OUS				Organizator usług społecznych																										
k-o				Instruktor kulturalno – oświatowy																										

Wykres 3. Struktura nowych etatów w CUS

Źródło: badania własne

Centra Usług Społecznych poszerzyły swoje szeregi przez zatrudnienie o: w 17 CUS powstało stanowisko koordynatora indywidualnych planów usług społecznych (KIPUS), w 7 CUS zatrudniono sumarycznie 11 pracowników socjalnych, a w 16 CUS zatrudniono po jednym organizatorze społeczności lokalnej. Pozostałe wskazania mają charakter odpowiedzi rozproszonych. Jednakże wynik ten wskazuje na wagę jaką przykłada się kwestii koordynowania usług na poziomie poszczególnych centrów. W praktyce powstający nowy system realizuje założenia ustawy, która zakłada rozpoznanie indywidualnych potrzeb osób zainteresowanych skorzystaniem z usług ujętych w programie. Struktura nowopowstałych miejsc pracy w znacznym zakresie odpowiada intencjom

ustawodawcy, również w zakresie organizowania społeczności lokalnej, gdzie wynik w postaci 16 nowo zatrudnionych organizatorów społeczności lokalnej choć wysoki w porównaniu z innymi kategoriami stanowisk pracy, w kontekście faktu, iż mowa jest o 29 analizowanych ośrodkach, nie wydaje się imponujący. Dodajmy, iż zgodnie z treścią ustawy, prowadzić oni mają działania „ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności” (art. 45 ust. 1 pkt 2). Z drugiej strony, znaczna część kadry zatrudnionej w ramach nowo powstałych jednostek jest pracownikami socjalnymi (11 osób). Łącznie analizowanych 29 Centrów Usług Społecznych zatrudniało 1969 pracowników, co w kontekście nowopowstałych stanowisk pracy świadczy o tym, że nowe instytucje nie otrzymały potrzebnego wsparcia w zakresie dodatkowych środków, które można było przeznaczyć na nowe miejsca pracy. Mamy do czynienia z sytuacją, w której zdublowano strukturę zatrudnienia jaka funkcjonowała w Ośrodkach Pomocy Społecznej i fasadowym zatrudnianiem na nowopowstałych stanowiskach pracy.

Miejscowości CUS, które udzieliły odpowiedzi 29/43:

Łapy, Gogolin, Słupsk, Milanówek, Czarnków, Adamówka, Alwernia, Czarnia, Czersk, Elbląg, Górowo Iławskie, Koszalin, Kurzętnik, Mszczonów, Myślenice, Rawicz, Resko, Srokowo, Starachowice, Wojcieszków, Świdwin, Kozienice, Łaziska Górne, Stawiski, Trzcianka, Opole Lubelskie, Bełżyce, Goleniów, Wiązowna.

ROZMOWY Z PRACOWNIKAMI CUS

Badanie ankietowe rozszerzyliśmy o perspektywę samych pracowników, których pytaliśmy o to jak funkcjonują CUS-y i jak oni sami odnajdują się w nowych jednostkach organizacyjnych. Ze streszczeniami wywiadów można zapoznać się poniżej:

Pracownik 1

Pracownik 1 to młoda osoba, która została przyjęta do Centrum Usług Społecznych na stanowisko organizatora społeczności lokalnej. Na jednym z forum internetowym prosił o podpowiedź od czego zacząć pracę i co powinien robić jako OSL (organizator społeczności lokalnej). Przesłałam swój kontakt

(Anna Dunajska) ponieważ od ponad 20 lat zajmuję się organizacją środowiska lokalnego i chętnie odpowiadam na każde pytanie i mogę służyć pomocą.

Tak jak napisałem w poście. Mam zacząć pracę jako OSL ale w życiu nie pracowałem nawet jako pracownik socjalny. Pracowałem do tej pory tylko przy usługach opiekuńczych, funduszu alimentacyjnym, rodzinnych i pięćsetkach. I szczerze to nie mam pojęcia o OSL. W moim ośrodku nigdy wcześniej nie było takiego stanowiska. Ogólnie stanowisko to organizator społeczności lokalnej w CUSie (...) Od czego zacząć na tym stanowisku? To nowopowstałe stanowisko bo ośrodek został przekształcony w CUS.

...

Witaj. Zacząłem dziś pracę. W końcu. I jestem w szoku bo nikt nie udzielił mi informacji co i jak mam robić. Usiadłem, dali mi do zapoznania plan wdrożenia CUS oraz strategię rozwiązywania problemów społecznych. Nic więcej.

Pracownik 1 pracował w jednym z mniejszych OSP przekształconych w CUS rok temu, gmina liczy około 3 tysięcy mieszkańców. Dyrektorem została osoba zarządzająca wcześniej PCPR. Nowy CUS poszerzył swoje usługi o fizjoterapię, pomoc prawną, gabinet dentystyczny i logopedę.

KIPUS (koordynator indywidualnych planów usług społecznych) do lutego 2022 roku nie został zatrudniony z powodu braku chętnych. OSL (organizator społeczności lokalnej) pracował wcześniej (przed Pracownikiem 1) przez 2,5 miesiąca, po czym się zwolnił. Pracownik 1 twierdzi, że w materiałach, które zostawił nie ma nic oprócz plakatów.

Ponieważ Pracownik 1 nie pracował nigdy jako pracownik socjalny (nie zna nawet 3 metody pracy socjalnej) nie wie co go czeka na stanowisku OSL w CUS. Pierwszy dzień pracy polegał na tym, że otrzymał strategię rozwiązywania problemów społecznych, plan wdrożenia CUS oraz niejasny obraz przyszłej pracy OSL, jako tej wykonywanej zza biurka. Dowiedział się również, że będzie w przyszłości zajmował się konkursami, porozumieniami oraz przetargami.

Twierdzi, że zmiana (OPS w CUS) polega jedynie na zmianie nazwy. Poza tym panuje bałagan, biurokracja a pracownicy nie mają na nic czasu.

Pracownik 2

Pracownik 2 podjął pracę w Ośrodku Pomocy Społecznej niecały rok przed przekształceniem OPS w CUS i pracował jako pracownik socjalny około 7 miesięcy po przekształceniu. Zatem Pracownik 2 poznał pracę ośrodka pomocy społecznej, brał udział w procesie przygotowania do przekształcenia w centrum usług społecznych oraz mógł prześledzić istotne zmiany, które zaszły w nowo powstałej placówce.

Był to mały ośrodek w pobliżu dużego miasta.

Podczas przekształcania było dużo napięcia. Kto będzie organizatorem społeczności lokalnej, kto koordynatorem indywidualnych planów usług społecznych? Takie pytania zadawano przypadkowym pracownikom, a każdy się tylko uchylał, bo nikt nie wiedział z czym dane stanowisko ma się wiązać.

„To było działanie na wariackich papierach”.

W nowopowstałym CUS nie zorganizowano rozdziału pracy socjalnej od świadczeń (zbyt mało personelu). Diagnoza została zrobiona, główną potrzebą okazało się powstanie świetlicy dla młodych osób.

„Uważam, że po przekształceniu, pomoc społeczna zeszła na dalszy plan” natomiast był naciski i łapanka klientów do fizjoterapii, świetlicy środowiskowej czy usług „złotej rączki”.

„Bo pieniądze trzeba było wydać”

Organizatorka społeczności lokalnej radziła sobie w pracy, zorganizowała konferencję promującą działania CUS. Jednakże szybko odeszła z pracy. *„Sama się zwolniła. Dlaczego? Przekładali ją jak rzecz do różnych pokoi. Ogólnie było dużo płaczu. Ale to wszystko się zaczęło gdy zaczął powstawać CUS, wcześniej nie było takich problemów. Zresztą w ciągu miesiąca zwolniło się 4 pracowników, jeden był z długim stażem.”.*

Pracownik 2 odpowiedział na pytanie co należy zrobić by CUS się sprawdził w działaniu:

Trzeba się do tego dobrze przygotować:

1. Trzeba wybrać i przygotować kadrę specjalistów oraz dbać o pracowników.
2. Ale wcześniej powinna być zrobiona diagnoza czy w tym mieście potrzebne jest tworzenie takiego (CUS) miejsca.

Czym zajmował się KIPUS?: *„Zamiana biurek, stołków, zakup farb do pokoi – czysta abstrakcja. To tylko zmiana nazwy z OPS na CUS i bałagan. To nie jest dla człowieka który potrzebuje pomocy i usług, ale chyba dla kogoś innego”.*

Nie widać zmiany w typie klienta - CUS, pomimo rocznej pracy nadal przyjmuje tych samych klientów jak sprzed przemiany, nowi się nie pojawiają. CUS pracuje w godzinach 8.00-16.00, jeden dzień do 18.00. W dzień w którym CUS otwarty jest dłużej rzadko ktoś przychodził by skorzystać z proponowanych usług.

Pracownik 3

Pracownik 3 w zawodzie pracownika socjalnego pracuje od kilkunastu lat. Jego macierzysty ośrodek pomocy społecznej został przekształcony w CUS w zeszłym roku. Dyrektorem CUS została osoba nie mająca wcześniej nic wspólnego z pomocą społeczną. Dyrektor, spoza sfery pomocowej, nie rozumie idei zawodu, pomocy i usług. Pracownik 3 twierdzi, że program CUS jest bardzo ambitny, wprowadza wiele nowych usług, takich jak np.:

- złota rączka
- opiekunka dziecięca dla małych dzieci i dzieci z niepełnosprawnością,
- terapia małżeńska
- grupa wsparcia
- wsparcie psychologiczne dla dzieci i nauczycieli po doświadczeniach z COVID,
- przewozy taksówką dla seniorów
- konsultant snu dla dzieci.

Wszystkie te usługi są potrzebne, ale żadna z nich jeszcze nie zaczęła działać.

Przed przystąpieniem do realizacji zadania była przeprowadzona diagnoza problemów i potrzeb. Poprzedzona była spotkaniami ze społecznością lokalną, na których uczestnicy dowiadawali się jakie usługi mogą być wprowadzone. Ankietowane po spotkaniach osoby, wymieniały najważniejsze usługi zaznaczając te wcześniej na spotkaniu wymieniane. Pracownik 3 uważa, że zaszła tu swoista manipulacja i sporządzona diagnoza podążyła w kierunku pożądanym przez organizatora CUS i usług. Usługi mają być realizowane przez organizacje pozarządowe, z którymi współpracuje dyrektor i które w swoim statucie mają zapis o pożądanym kierunku.

Organizatorów społeczności lokalnej (OSL) jest dwóch, ale jeszcze niewiele się dzieje. Realizowane są jedynie dość drogie szkolenia kulinarne (ok.2 tysięcy za uczestnika). Usługę OSL realizuje stowarzyszenie CAL (Centrum Aktywności Lokalnej).

KIPUSów jest dwóch, ale jeszcze nie realizują przypisanego im programu.

„Asystentura leży, dzieci trafiają do pieczy, no ale jeśli dla dyrektora ważne są inne rzeczy i stowarzyszenia, to nic dziwnego”

Wśród asystentów rodzin jest duża rotacja, wśród pracowników socjalnych też.

Jak jest przyszłość dla CUS? *„Uda się tylko jeśli będzie to osoba, która ma pojęcie o prowadzeniu CUS i pomocy społecznej, w przeciwnym wypadku to padnie!”*

Pracownik 3 dodał ponadto: *„Nie potrzeba KIPUSa by powiedzieć osobie z problemami co ma zrobić i z czego skorzystać, bo wcześniej i tak dobrze robił pracownik socjalny. KIPUS (poprzez biurokrację, karty pracy itp.) będzie uzależniał osoby a nie usamodzielniał”*

Jaki jest pozytywny z powstania CUS?

„Zmieniła się tylko nazwa. Inni klienci, którzy z założenia CUS mieli do nas trafić nie przyjdą, nie mają po co. Korzyści z powstania CUS czerpią jedynie organizacje pozarządowe, które czerpią korzyści finansowe, poprawi im się budżet. Zresztą na co można liczyć, jeśli jedną z usług będzie skierowanie klienta do...biblioteki?”

Ośrodek pracuje od poniedziałku do piątku w godzinach 7.30- 15.30. Nie wyznaczono żadnego dnia pracy popołudniowej.

„I jak ma do CUS trafić ktoś, kto pracuje?”

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Jerzy Krzyszkowski, w „Wiadomościach Społecznych” (WS) pisał o zagrożeniach, m.in., że nowe podmioty „(...) mogą stać się jedynie zmienioną formułą funkcjonowania starych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zgodnie z powiedzeniem „nowy szyld, a stary sklep”. W wywiadach pogłębionych prowadzonych przez autorów niniejszego opracowania uzyskaliśmy potwierdzenie w/w obawy. Pracownicy często mówili, że zmiana (OPS w CUS) polega jedynie na zmianie nazwy.

Joanna Staręga-Piasek zadała pytanie również w WS: „...czy centrum usług społecznych powinno być tak skonstruowane, aby tworzyć spójny system świadczeń, czy też ma to być luźny zbiór różnych usług?” Analiza odpowiedzi 29 CUS jasno wskazuje, że usługi społeczne” traktowane są dość szeroko i pozostają „luźnym zbiorem”. Powiedziałabym nawet, że są workiem bez dna, z którego wybiera się (ale czy pod zdefiniowane potrzeby?) co komu wygodnie, od usług taksówkowych po terapię małżeńską, od konsultanta snu po „złotą rączkę” – badanie wskazało aż 19 realizowanych usług.

„Czy do Centrum Usług Społecznych będziemy wchodzić jak na pocztę?” – pyta Krzysztof Chaczko (WS). Otóż znamy już odpowiedź – nie. Nie będziemy wchodzić jak na pocztę, bo ta poczta aczkolwiek przyjmuje listy, ale nie wysyła paczek, nie sprzedaje znaczków, nie realizuje awizo bo zatrudniony w niej

pracownik jeszcze nie jest przeszkolony. No i poczta czynna jest od 7.00 do 15.00, więc musimy wziąć urlop, by do niej dotrzeć a i tak nie załatwimy tego czego chcemy.

Tylko niektóre Centra Usług Społecznych mają jeden wybrany dzień dłuższej pracy (rozmowy z pracownikami), do 18.00. Pozostałe przyjmują klientów tak jak dotychczas w godzinach 7.30 – 15.30, czyli takich, w których nie może z usług skorzystać osoba pracująca. Osoby zatrudnione na nowych stanowiskach nie wiedzą co należy do ich obowiązków oraz wykonują polecenia niezgodne z zakresem stanowiskowym. Stanowisko KIPUS jest obsadzone w 58%, ale jeszcze nie ma realizacji przypisanego im programu.

Podsumowując, w badaniu zwróciliśmy uwagę na kilka obszarów funkcjonowania CUS: roli diagnoza w funkcjonowaniu CUS, zadania z zakresu ustawy realizowane przez badane CUS-y, struktura podmiotów realizujących usługi, usytuowanie nowych jednostek CUS oraz struktura zatrudnienia w nowych jednostkach.

Diagnoza jako jeden z fundamentów funkcjonowania usług społecznych będących odpowiedzią na zapotrzebowanie mieszkańców gminy nie znalazła odpowiedniego odzwierciedlenia w praktyce społecznej centrów. Osoby biorące udział w wywiadach pogłębionych sugerują nawet by wcześniej robić diagnozę o potrzebie powstania samego CUS. Nie przygotowano również diagnozy potrzeb społeczności lokalnej, prawie 60 % nie zrobiło tego do tej pory. Znane są również przypadki zatrudniania pracowników do wykonywania usług, na które nie ma zapotrzebowania. W sytuacji kiedy brak jest określenia przewidywanej liczby osób objętych programem, konkretnych usług społecznych, warunków, zasad oraz trybu ich realizacji nie ma możliwości realizowania usług dostosowanych do mieszkańców.

Zadania z zakresu ustawy realizowane przez badane CUS-y pokazują, iż faktycznie mamy do czynienia z dość mocno ograniczoną możliwością integrowania usług społecznych na poziomie gminnym. W zakresie realizacji usług w ramach danej gminy dominuje wybiórczość a z drugiej strony, w perspektywie całościowej widoczna jest tendencja do uszczuplania oferty, gdzie co najmniej 7 zadań realizowanych jest w sposób ograniczony. Z dodatkowych zadań, wcześniej nie realizowanych (przez OPS) trudno ocenić dominującą tendencję przy organizacji nowych tworów (CUS). Przodują, jednakże przy nielicznych wskazaniach: wspieranie osób niepełnosprawnych 8 wskazań, promocja i ochrona zdrowia 7 wskazań, edukacja publiczna 6 wskazań, pobudzanie aktywności obywatelskiej 5 wskazań. Istotnym zadaniem, które mogą realizować nowopowstałe centra jest organizowanie społeczności lokalnej. Tylko 55% CUS zatrudniło pracownika

na stanowisku OSL i jedynie 2 Centra opracowały plan działań dla tego stanowiska pracy, jednakże nie dostały jego kopii. To kluczowe stanowisko jest niejednokrotnie opacznie rozumiane. I tak w niektórych CUS organizatorzy zajmują się robieniem plakatów a w innych zakupem farb i biurek lub przetargami, często słysząc, że ich praca ma być wykonywana z za biurka. Zatrudniane są osoby zupełnie nie przygotowane do realizacji wyznaczonego im zadania (patrz wywiad pogłębiony Pracownik 1). Na niektóre miejsca brak chętnych, w CUS panuje duża rotacja oraz chaos tak zatrudnieniowy jak i organizacyjny oraz przedmiotowe traktowanie pracowników.

Struktura podmiotów realizujących usługi przez badane podmioty pokazuje, że zarówno formuła przetargowa jak również projektowy charakter działalności organizacji pozarządowych prowadzą do fragmentaryczności i nietrwałości struktury i dostępności usług. W przypadku analizowanych centrów mamy do czynienia z szeroko stosowanym procederem zlecania usług podmiotom spoza CUS (głównie w trybie projektowym i w oparciu o przetargi publiczne) z zadaniem podstawowym jakie ustawa przewiduje w odniesieniu do CUS, czyli integrowania usług społecznych na poziomie gminy.

Usytuowanie nowych jednostek CUS pokazuje, że żadne z Centrów nie zostało utworzone przez nową jednostkę organizacyjną odrębną od funkcjonującego już w danej gminie ośrodka pomocy społecznej - wszystkie (29) Centra Usług Społecznych powstały w wyniku przekształcenia funkcjonującego już w gminie Ośrodka Pomocy Społecznej. Jeśli zaś chodzi o dotychczasowe zadania wcześniej nierealizowane w ramach struktur OPS przodują (jednakże przy nielicznych wskazaniach) takie kategorie jak: wspieranie osób niepełnosprawnych 8, promocja i ochrona zdrowia 7, edukacja publiczna 6, pobudzanie aktywności obywatelskiej 5. Tak szeroki wachlarz usług społecznych może potencjalnie komplikować możliwość ich realizacji poprzez ich fragmentaryzację oraz wyspowość, które będą efektem m.in. faktu, iż zakres działalności danego CUS ograniczać się będzie do jednej konkretnej gminy.

Struktura zatrudnienia w nowych jednostkach nie odbiega zbytnio od tej, która występowała w ramach funkcjonowania OPS-ów. Centra Usług Społecznych poszerzyły swoje szeregi przez zatrudnienie o zaledwie 17 koordynatorów indywidualnych planów usług społecznych (KIPUS), w 7 CUS zatrudniono sumarycznie 11 pracowników socjalnych, a w 16 CUS zatrudniono po jednym organizatorze społeczności lokalnej. Jest to sytuacja, w której struktura zatrudnienia przypomina tę, która funkcjonowała w Ośrodkach Pomocy Społecznej i fasadowym zatrudnianiem na nowopowstałych stanowiskach pracy. Wydaje się, że wynik rzędu 17 KIPUS na 29 badanych centrów jest mało satysfakcjonujący w kontekście intencji ustawodawcy, który eksponuje w treści ustawy zasadę

indywidualizacji w ramach realizacji usług społecznych, oraz profesjonalizację zadań na poziomie koordynowania indywidualnych planów usług społecznych.

Sugerowane rekomendacje stworzone na podstawie analizy zebranych danych mieszczą się w kilku obszarach funkcjonowania CUS: zakres i sposób realizacji usług, ich finansowanie oraz kwestii grup zawodowych. Na podstawie analizy zebranego materiału sformułowaliśmy następujące rekomendacje i wskazania.

Zakres i sposób realizacji usług:

- wprowadzenie szeroko zakrojonego systemu diagnozowania potrzeb mieszkańców gminy w której funkcjonuje Centrum, tak aby faktycznie realizować postulat zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej w sposób odpowiadający realnym potrzebom mieszkańców;
- ograniczenie zakresu zadań i usług społecznych do tych, które tradycyjnie przypisane są pracy socjalnej i pomocy społecznej przy założeniu, że finansowanie zakładane przez ustawę będzie na dotychczasowym poziomie. Warunkiem faktycznego rozszerzenia zakresu usług jest odpowiednie finansowanie na dużo wyższym poziomie niż dotychczasowy, ponieważ poszerzanie oferty o kolejne zadania niemalże tym samym instytucjom (w warunkach kosmetycznej zmiany nazwy z OPS na CUS) przy tym samym poziomie finansowania będzie sprzyjać budowaniu strategii fasadowego działania w warunkach niedoboru finansowego.
- zwiększenie poziomu koordynacji i integracji usług społecznych na poziomie gminy poprzez wzmocnienie „arsenału” narzędzi koordynacji i ich faktyczne stosowania jak również ról zawodowych pełnionych w ramach CUS przez zwiększenie poziomu zatrudnienia koordynatorów indywidualnych usług społecznych, organizatorów usług społecznych i, równie istotnych chociażby z punktu widzenia konieczności zwiększenia znaczenia i zasięgu diagnozy mieszkańców gminy, organizatorów społeczności lokalnej.

Finansowanie usług:

- Zwiększenie trwałości charakteru finansowania usług na poziomie gminy w taki sposób aby uniknąć fragmentaryczności i nietrwałości struktury oraz dostępności usług. Sprzyjałaby temu sytuacja, w której wykonawcą usług byłby w przeważającej mierze dany CUS, zaś zakres podmiotów wykonujących usługi pozostałby ograniczony do niezbędnego minimum.

Grupy zawodowe:

- konieczność uwzględnienia interesu grup zawodowych blisko związanych obszarami wsparcia jakie zapewnić mają CUS-y, czyli pracowników socjalnych, organizatorów społeczności lokalnej, asystentów rodziny i przedstawicieli innych zawodów pomocowych, w kontekście praktycznej działalności nowopowstałych instytucji oraz prawodawstwo poprzez zapewnienie ciągłości zatrudnienia oraz adekwatnego poziom wynagrodzenia dotychczasowym pracownikom instytucji przekształcających się w CUS-y.
- istotna rola w tym zakresie przypada budowaniu prestiżu zawodów pomocowych i wzmocnienie profesjonalizacji tej grupy zawodów.

**Polska Federacja Związkowa Pracowników Socjalnych
i Pomocy Społecznej**

ul. Jana Cybisa 7, 02-784 Warszawa, Polska

+48 507 500 885

e-mail: kontakt@federacja-socjalnych.pl